

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

zdelo cudno, da
kmalostno zalel člove

(Dalje na 3. strani)

V LIVARNI LITOSTROJ

Ljubljana.—Avgusta lani so zasadili graditelji "Litostroja" prve lopate v zemljišče, na katerem danes že stojijo prve mo- gočne zgradbe Titovih zavodov. "Litostroj".

Graditelji so že v naprej odpravili vse napake, ki bi lahko ovirale proizvodnjo. Prejšnji obilnostni, kapitali- sti, so gradili nenačrtno, nera- cionalno. Pohlep po čimprej- šnem dobičku jih je gnal v brez- nično. Pri vsaki gradnji na- črtno naglo. Pri vsaki gradnji nove tovarne so računali le: toliko in toliko bomo zaslužili s tovarno. Na delavce, ki bodo delali v njej, ni nihče mislil; de- lavce so smatrali le za svoje sužnje, ki naj jim omogočijo bo- gastvo.

Naši strokovnjaki pa so zgra- dili vso stvar drugače. Za gra- dno velike tovarne je treba ve- likih priprav. Tovarna mora postati ponos osvobodjenega ljud- stva. Delovni prostori morajo biti taki, da bo delavec v njih z veseljem delal, da bo delal na lažji način in ustvarjal dobre in poceni proizvode, ker bodo ti služili ljudstvu.

Projektanti in graditelji, ki jim je bila zaupana gradnja "Li- tostroja", so že v naprej pre- mislili vse potrebe proizvodnje in delavcev, ki bodo delali v to- varni. Sestali so se z bodočimi delavci tovarne, z elektrotehni- ki, kovinarji itd. Ti so določili: tu in tu bodo stali taki in taki stroji, proizvodni proces zahte- va takšne in takšne prostore. Projektanti in graditelji so pri- lagodili načrte tem potrebam.

V prejšnjih časih, ko so pri- nas se gradili kapitalisti, so is- kali prostor v tovarni za ta ali oni stroj šele potem, ko je bila tovarna že dograjena; delovni proces na ta način ni mogel biti racionalen, saj je delovni pro- stor niso bili prilagojeni potre- bam proizvodnje.

V "Litostroju" pa so prostori zidani tako, da bo proizvodni proces načrten, da bo teklo delo po tekočem traku; delo bo lažje, proizvodnja pa bo večja in ce- nejša.

Is tal raste novo, moderno industrijsko mesto—ponos domovine

Livarna, ki je pričela obrato- vati 1. sept., pokriva 1 ha zeml- jišča. Ko bo dograjena celotna tovarna, bo zavzemala prostor 100 ha; to je zemljišče, veliko za 10 Kongresnih trgov v Ljub- ljani. Vsi objekti, kar jih je zgrajenih doslej, predstavljajo skupaj komaj boro tretjino ce- lotne tovarne. Okrog te se bo- do razvrstila še ostala poslopja: industrijska šola, sindikalni dom, več manjših poslopij ter delav- ski stanovanjski blok. Zraslo bo novo mesto z več kot deset- tisoč prebivalci, ki bo imelo ce- lo lastno železniško postajo.

Vasih so delavci bežali stran od tovarne. Če so le mogli, so si najeli skromno stanovanje v drugem delu mesta, daleč stran od tovarne, da bi vsaj v svojem prostem času pozabili na krivi- ce in izkoriščanje, ki so ga dnevno doživljali v tovarni od njenih lastnikov. Dušil jih je težki dim iz tovarniških dimni- kov in tesna tovarniška stano- vanja, kamor so jih natrpali ka- pitalistični lastniki, da bi delav- ce čim bolj priklenili na tovarno, da bi jih čim bolj držali v svoji oblasti in jih nemoteno izkori- ščali.

"Litostroj" pa bo vzljubil vsak delavec, ki bo delal v njem. To- varna sama je zgrajena najmo- derneje; z vsemi tehničnimi pri- pomočki, ki jih je ustvarila na- ša tehnika, bo delavcu silno o- lažjano delo. Težak dela bo- do vsilili stroji žerjavi, elektri- čna sila. Delavce bo njihov go- spodar in ne več suženj. V svetlih, zračnih delavnicah bo izdelovali stroje in predmete, ki mu bodo pomagali do boljšega življenja.

Prostor med posameznimi ob- jekti bodo krasili zeleni parki. V bližini tovarne bodo sodobna higienska, zračna stanovanja. Delavci bodo imeli vso možnost vstranskega kulturno-prosvet- nega, fizikalnega življenja itd. Sreča mesta pa bo "Litostroj". Tovarna bo postala delavcem družni dom.

Po novem, boljšem in hitrejšem načinu "Litostroja" prav za prav ne znamo, niti ne gradimo, pač pa ga montiramo. Na gradilišču obratuje "tovarna", ki izdeluje posamezne pritiskalne zgradbe. Ta "tovarna" zaposluje tudi velike inženirje, izdelujejo se nosilci stropov, takomenovane

"čokolade", betonska okna itd. Izgotovljene dele dviga žerjav na mesto, kjer jih montirajo. Na ta način gradnja hitro na- preduje, ker se vrši delo tako- rekoč na tekočem traku. Če bi "Litostroj" zidali po starem na- činu, bi ga zidali najmanj deset let.

"Litostroj" bo omogočil uresni- čitev plana številnim tovarnam. S pomočjo "Litostroja" se bo- mo že v prvi petletki popolno- ma osamosvojili od uvoza stroj- nih naprav za električne hidro- centrale. Izdeloval bo namreč poleg ostalih delov in kroglič- nih ležajev tudi vodne turbine. S temi bo omogočena elektrifi- kacija domovine. Novo pridob- ljena električna sila bo poglala v obrat stotine naših novih to- varn. Dosedaj vodnih turbin nismo izdelovali dcma, temveč smo jih morali uvažati iz dru- gih držav.

Petletni plan predvideva do- konca petletke dvig proizvodnje hidravličnih strojev (vodnih tur- bin) na 4.000 ton letno. "Lito- stroj" sam jih bo izdelal letno 2.500 ton. Že letos bo dosegel višjo proizvodnjo, kot jo imajo skupno vsi obrati te stroke v Sloveniji.

"Preroki" so se zmotili—zmagali so delavci

Ko se je pričela gradnja "Li- tostroja", je marsikateri never- ni Tomaž zmajeval z glavo. Tu- di nekateri "strokovnjaki", ki so zaprli pota svojim misli v svoj preživel krog, so bili med nji- mi. Niso poznali ustvarjalne sile osvobodjenega ljudstva. Od- kriti in prikriti sovražniki na- predka pa so poskušali na vse načine škodovati gradnji "Li- tostroja" vročinska fantazija, ki se ne bo nikoli uresničila. Čim- bolj je "Litostroj" rasel, bolj so ga klevetali, ker so skušali stre- ti ponos graditeljev. Resnica in energija delovnega ljudstva sta jih bodli v oči, sovražijo ju, ker so sami brez njih.

Toda naša petletka drvi mimo nevernih Tomažev in gazi pre- ko sovražnikov ter jih tare pod seboj. Graditelji "Litostroja" so dnevno naleteli pri svojem delu na težave. Toda premagali so jih, jih premagujejo in jih bo- do premagali s svojo ustvarjal- no silo. Za naše graditelje, za naše osvobodeno ljudstvo ni nič nemogočega. Vsa naš zaveden delavec ve, da je junastvo baš v izvrševanju tega, kar se zdi drugim nemogoče.

"Litostroj" je pričel obratova- ti! "Preroki" in sovražniki so samega sebe udarili po ustih. Zmagali so delavci.

Zavest, da se gradi nekaj mo- gočnega, je dvignila delovni polet ljubljancem.

Graditelji "Litostroja" so im- li pri svojem delu zveste po- močnike in vsem našem delov- nem ljudstvu. Ljubljanski de- lovni prostovoljci so vsak dan s ponosom hiteli na prostovoljno delo na "Litostroju". V zadnjih dneh, pred pričetkom obratova- nja livarne, so se delovne bri- gade kar upirale, da bi šle na delo drugam. Vsi so hoteli de- lati na "Litostroju". Ko so pro- stovoljci odhajali zadnji dan pred otvoritvijo z gradilišča, so se pred odhodom zbrali v gručo in s ponosom opazovali veličastne zgradbe. Pridno so delali ves dopoldan, vendar v njih ni bilo utrujenosti. Iz gruč je vzletel radosten smeh in vesela pesem. Mlada prostovoljka je dejala: "Na 'Litostroju' grem vselej ra- de, ker mi te ponosne stavbe pripo- vedujejo, da pomagam graditi nekaj veličastnega, kar bo pa samo naše!"

Da, te zgradbe so res veli- častne, morda še bolj zato, ker vsi čutimo, da so res naše, ne pa last kapitalističnih mogotcev. Dograjena tovarniška poslopja čakajo, da nam pomagajo pri ustvarjanju naše bodočnosti; za- da, za njimi razprostirajo mo- gočni žerjavi krila nad ogrodjo novo rastočih stavb in vsa ta ogrodja pojejo v svoji notranjo- sti o našem velikem delu, o ča- su velikega ustvarjanja v naši domovini.

Odkritje spominske plošče, katero je podelilo Židom francosko ljudstvo v znak simpatij do šestih milijonov židovskih bratov, ki so padli v nacijskem peklu. Plošča je bila odkrita v New Yorku po francoskem poslaniku v Washingtonu. Navzgor je tudi new- yorski župan William O'Dwyer (spredaj na desni).

Iz kalupke je priteklo prvo železo

Svoj veliki dan so doživeli graditelji "Litostroja" in z nji- mi vse naše delovno ljudstvo v ponedeljek, 1. septembra, ko je pričela obratovati livarna. Pri- četku obratovanja je prisostvo- val tudi inčiator naše petletke, maršal Tito z ostalimi najvišji- mi predstavniki naše oblasti in množičnih organizacij ter deset- tisoči ljudstva.

Vsi so nestrpnno pričakovali mogočnega trenutka, ko bo iz peči priteklo prvo železo. To- pilci so stopili k peči. Nestrp- nost ljudi je rasla z vsako mi- nuto.

Se trenutek! Topilec je porin- il železni drog v peč in jo pre- dri. Zdaj! Iz peči je priteklo železo in zažarelo v nasmejene obraze delavcev. Množica je o- nemala v svečanem, zgodovins- kem trenutku. Hip nato so se poglali iz tisočih grl radostni vzklili. Godba je zaigrala.

Zareče železo pa je teklo z mogočnim žarom v vlivni lonec in pršilo v zrak tisoče žarečih isker. Petindvajset tonski žer- jav je z lahkoto odnesel ta lo- nec nad kalupe, kjer so livarji vili urokreno kovino v tisoč ki- logramsko utež.

V žaru urokrenega železa so izgorevale tudi vse lažne napo- ved naših sovražnikov, ki kle- vetajo naše uspehe.

Potem se je vsula vsa mno- žica pred livarno, da posluša svojega velikega vodnika in u- čitelja, maršala Tita. V ozadiju pa je bučala livarna, ki je to uro stopila v borbo za petletko kot mogočen pomočnik delov- nega ljudstva.

"Litostroj" gradi nove ljudi

Zasluga "Litostroja" pa ni sa- mo v tem, da nam bo dajal pre- potrebne stroje. "Litostroj" nam gradi tudi nove ljudi. Nje- gova gradnja je rodila najbolj- še med njimi—udarnike. Ob priliki pričetka obratovanja li- varne je prejel častni udarni- ški naslov 18 delavcev "Gra- dis-a" in 11 delavcev "Litostro- ja" kot najboljši borci za iz- gradnjo "Litostroja". Več kot sto delavcev in nameščencev pa je bila pohvaljenih.

Tako se je pričelo na "Lito- stroju" novo življenje; prostore v novih zgradbah bo napolnilo ognjevitelo delo, v strojih bo pel novi čas. S tem silnim delov- nim poletom se krepi naša do- movina, njeni graditelji pa po- stajajo nepremagljivi borci za petletko.

Listnica uredništva

Ker politni zakon prepoveduje vsako oglašanje kakršnega koli srečanja v listih, prosimo vse dopisnike, ki oglašajo priredbe svojih društev ali drugih orga- nizacij, ali pa kako drugo akcijo za zbiranje denarja, naj v svojih poročilih ne omenjajo sreč ali srečanja, kakor tudi ne kartnih ali tombulskih zabav, ako je se- nje določena vstopnina. Poštna uprava zahteva od nas, da mors vse tako oglašanje iz lista. Pro- simo, držite se tega.

Ameriški kapital v Indoneziji

Ameriška politika v Indonezi- ji je v zvezi z interesi ameri- škega kapitala, naloženega v podjetjih za nafto, kavčuk, ko- siter in druge surovine v tej deželi.

Ameriški finančni kapital je imel zaradi vladne podpore mož- nost, da se je v Indoneziji utr- dil še pred vojno. Ameriška vlada je n. pr. leta 1922 odklo- nila izročitev v najem državnih zemljišč podružnicam anglo-ni- zozemske petrolejske družbe "Royal Dutch" in žugala z dru- gjimi ukrepi, da bi tako prepre- čila dogovor in bi ostala ameri- ški družbi "Standard Oil" mož- nost udeležbe pri izkoriščanju petrolejskih vrelcev v Indone- ziji. Od tistih časov ameriški kapital v Indoneziji stalno na- rašča in je v začetku druge sve- tovine dosegel znaten ob- seg.

Sedaj izrablja ameriški kapi- tal šibkost nizozemskega in an- gleškega imperijalizma in skuša na vse načine okrepiti ekspan- zijo dolarja v Indoneziji. Ho- landska agencija "Aneta" je 3. oktobra 1946 sporočila, da do- sežajo investicije ameriškega ka- pitala 380 milijonov dolarjev na 4800 milijonov celotnih holands- kih in ostalih investicij. List "New York Herald Tribune" je v novembru 1945 sporočil iz Ba- tavijske, da je ameriška družba "Standard Oil" vložila velik ka- pital v čistilnice na Sumatri. In res poseduje ta družba nad 500 vrelcev na petrolejskem po- dročju Sumatre. Velike inve- sticije imata tudi ameriški druž- bi "Goodyear Tire and Rubber Company" in "United States Rubber Company", od katerih poseduje vsaka nad 200 tisoč akrov nasadov kavčuka na Su- matri.

Ameriški kapital ima v načr- tu še nadaljnje investicije v In- doneziji. Holandska agencija "Aneta" je 1. decembra 1946 spo- ročila, da bo v nekaj mesecih dokončala gradnjo velike čistil- nice petroleja v bližini mesta Palembang (Sumatra) v vred- nosti več milijonov dolarjev. 5. decembra je ista agencija spo- ročila, da so predstavniki veli- kih ameriških petrolejskih družb uradno predložili indonezijskim predstavnikom svoj načrt za "obnovo" dežele. Agencija je dalje sporočila, da je družba Ford sklenila gradnjo avtomo- bilskih cest v Indoneziji ter za- htevala v zameno pravico mo- nopola za uvažanje avtomobi- lov.

Razen dobičkov, ki so jih Američani deležni pri neposred- ni, investiciji kapitala, so se ZDA zelo zanimale tudi za trgovino z Indonezijo. Ta trgovina je pred vojno zelo narasla. Ameriški uvoz v Indonezijo je leta 1941 presegel 124 milijonov dolarjev, medtem ko je uvoz iz Indonezi- je dosegel 241 milijonov. Sedaj

je ameriško-indonezijska trgo- vina zelo razvita. Minister za tr- govino ZDA je sporočil, da je ameriški izvoz v Indonezijo do- segel v prvih štirih mesecih te- ga leta 38 milijonov in 300 ti- soč dolarjev v primeri s 23 mi- lijoni in 200 tisoč v istem času leta 1946; uvoz ZDA v Indone- zijo pa je v istem času dosegel 11 milijonov in 700 tisoč dolar- jev v primeri s 4 milijoni in 200 tisoč lanskega leta. Glasilo ameriškega trgovinskega mini- strstva "Foreign Commerce Weekly" je 19. julija sporočilo, da je v januarja ameriški de- lež dosegel 31% vsega uvoza v onem delu Indonezije, ki je za- seden po Holandskih, izvoz s te- ga področja v ZDA pa je dose- gel 27%.

Ameriški funkcionarji in tr- govci sporočajo, da sedanjí po- litični položaj v Indoneziji ovi- ra donosno trgovino in razširje- nje investicij. "Foreign Com- merce Weekly" je objavil v ju- liju brzojavko, ki jo je prejel od ameriškega konzula v Bata- vijli, v kateri se konzul prito- žuje, da so bili pogoji za trgo- vino v Indoneziji v maju ne- ugodni, ker niso Holandi in In- doneziji mogli priti do spora- zuma glede gospodarskih članov dogovora v Lingardjate. Brzo- javka pravi dalje, da bi bilo po- trebno, da bi neindonezijski na- sadi na Javi in Sumatri zopet prešli v roke njihovih lastnikov in da bi bilo potrebno takoj vzpostaviti trgovske zveze s te- mi otoki.

Tednik "World Report" je 15. julija objavil članek, ki napo- veduje, da bodo ZDA bolj ak- tivno udeležene pri indonezijski obnovi, in zatrjuje, da ameriški kapitalisti z nestrpnostjo prič- akujejo, da bodo lahko želi do- bičke od svojih investicij v In- doneziji. Tednik piše, da so in- vesticije ameriškega kapitala v Indoneziji precej večje, kakor javljajo, in zatrjuje, da dose- žajo sedaj 500 milijonov dolarjev. Članek pravi, da so bile "Stan- dard Oil", "Goodyear Tire and Rubber Company" ter druge družbe prisiljene sedaj prekiniti

George Baldanzi, podpredsed- nik tekstilne unije CIO. Slika je bila aneta na zadnji konvenciji CIO, ko je govoril v prilog reso- lucije o ameriški zunanji politi- ki. Podpiral jo je iz razloga, "ker nudi upanje, željo in voljo, da ljudstvo širom sveta hoče mir."

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje z 2. strani.)

Naj še omenim, da so imeli tu pred časom državno razstavo. Tedaj je tekmovalo približno sto deklet za naslov najlepšega dekleta. Bile so prave krasoti- ce in imele dosti gledalcev. Se- jaz sem pasel radovednost na razstavi. Človek se precej bolje počuti, če pozabi na bolezen, ki ga tepe. Toliko ženskih lepih nog še nisem videl, kot tisti dan, ki mi bo ostal vedno v spomi- nu.

Ob zaključku pa pozdravljam vse čitatelje Prosvete in moje- ga sina in ženo v Los Angelesu, Cal., kakor tudi Grusonika v Redwood Valley, Calif.

Moj naslov je: 963 E. So. Temple, Salt Lake City, Utah.

Vincent Raunkar.

ustanavljanje podjetij v Indo- neziji ravno zaradi "nestalnega političnega položaja" v deželi. (Prim. dnevnik)

France Kosmač:

Ivica govori...

Priznam, da nisem najbolj prav- sterna, da meter samo sem doma pustila prav v času, ko bilo je dela mnogo in sem nenadoma odšla na proge.

Takrat, ko smo ločili se spomladaj bolj pesem me zvalila je k brigadi. A zdaj, ko smo vrnili se domov, zdaj čutim v sebi svet drugačen, novi

V samu skupnem—siginajo nadlog! Vsa se bi levil se kakor slepi! Ne kruha ne bilo bi in ne progel! Naš čas je tak: težak je, a je lep.

Cepprav se Alaha boga častijo in slabše kot pri nas ljudje živijo v dolini, kjer se reka Bosna vlije, vendar z močjo življenje novo kljuje!

Ko smo zgradili s proge cesto v vas, poslednjim še, ki stali so ob strani, zasijali se v spoznanju je obraz in kolo smo plesali razigrani!

A vesle li, kje proge so obaorjat! Na duh in bratske vasi so z mladino, ki je preromala največja morja, prepregle svet v dolino in širino!

Ko sem v osnovno šolo še hodila, na šalost sem nerada se učila. Na progi pa mi gladko šla je v glavo cirilica—in novo znam pisavo!

Da delati smo dobro, za dokaz lahko roke pokaza vsak od nas! Prav malo se—ne da bi se hvallili—pa dvakrat bi udarni se vrnili!

Se to: ko prvič hom kaj zaslužila, s seboj na pet hom mame povabila. Takrat ne bo več gledala me strogo, ko vlak sapeljal bo—na našo progol!

Umetno jezero

nastaja na površini 18 kvadr. kilometrov. V vzhodni Srbiji ji ob reki Vlasni tako imenovana Vlasinska Tresava, veliko barje, ki ga doslej ni bilo mogoče iz- koriščati. Z zaježitvijo odtokov voda bodo barje spremenili v jezero in ob njem zgradili 4 ve- like hidrocentrale. Voda se bo prelivala v kaskadah od elek- trarne do elektrarne. Umetno jezero bo vsebovalo okrog 140 milijonov kub. metrov vode. Zaposleno delavstvo, ki med se- boj tekmuje, je razdeljeno na 25 brigad.

\$100000 in ELECTRICAL APPLIANCE Awards

in the FALL SALUTE to ELECTRICAL LIVING CONTEST

FIRST PRIZE
CONSOLF TELEVISION-RADIO-
PHONOGRAPH COMBINATION
Value \$1000.00

150 ELECTRICAL APPLIANCE AWARDS

Easy to Enter . . . Nothing to Buy
FINISH THIS STATEMENT IN 50 WORDS OR LESS:
"I want to live electrically because"

Obličite trgovine električnih naprav, ki so člani Drušbe elektrike še danes! Promajdite vse potankosti tega velikega kontesta! Vi lahko dobite te čudovite električne naprave! Preglejte naprave na razstavi pri vašem trgovcu in vpra- šajte za polashila o teh, na to pa povejte kakaj želite živeti v električni dobil NICESAR ZA KUPITI. Vaš trgovec (označen tu spodaj) vam poda prosto eno "Contest Guide" listino.

SOL ELLIS & SONS, Inc. MEDEN ELECTRIC CO.
4606 W. Cermak Road 1804 W. Cermak Road

ALOIS A. VESELY FURNITURE CO.
3148 West 26th Street

GOLDBLATT'S
All Stores

ELECTRIC ASSOCIATION
37 SOUTH WABASH CHICAGO 3, ILLINOIS

Serving the Electrical Industry in Northern Illinois

